

Platform Duurzame en Solidaire Economie

Expert meeting Een Nieuwe New Deal - 16 oktober 2008

Bijdrage van Greenpeace

Liesbeth van Tongeren

1. Er is bewustwording voor nodig dat onze klimaatproblemen te maken hebben met ons economische systeem, want als we geen probleem zien in ons economisch systeem, dan gaan we geen draagvlak hebben voor veranderingen in de richting van een meer demateriële economie waar grondstoffen duur gemaakt worden en arbeid goedkoper wordt.

De transitie is dus niet alleen een technologische overgang maar vergt ook een bestuurlijke en culturele omslag waarvoor politieke wilsvorming en durf nodig zijn. Ook de ambitie om het leiderschap op te pakken is nodig om een draagvlak te creëren en te internaliseren. In het verlengde hiervan mag en moet ook de vraag gesteld worden of we er met '*politics-as-usual*', doelend op het indirect prikkelen in plaats van direct reguleren, wel in staat zijn de vereiste transitie(s) effectief te begeleiden. Gewenste veranderingen bewegen zich vooral op het terrein van de politieke houding, communicatie, empowering en '*no nonsense*' leiderschap. Op sociaal- en maatschappelijk niveau kan duurzaamheid gemotiveerd en eigen gemaakt worden door traditionele houdingen maatschappelijk onacceptabel te maken; zoals de winner versus loser variant. Dit betekent een offensieve houding naar de toekomst en een defensief gedrag naar de bestaande en oude methodieken. Hier is bij voldoende durf nog een wereld te winnen en het appél om die eenmalige kans(en) te pakken.

2. Verklaring van Tilburg ademt nog de sfeer uit van minderen en teruggang, de ecologische voetafdruk moet lichter en kleiner met andere woorden we moeten 'minderen'. Dit is historisch-cultureel heel verklaarbaar. Maar in plaats van minder prediken in tijden van overvloed, is het strategisch handiger om eerst de route van 'anders' in te slaan, volgende de uitspraak van prins Willem Alexander die spreekt van 'consumanderen' in plaats van 'consuminderen'. Pas als dat onvoldoende effect sorteert, komen het verminderen van de volumes in beeld.

3. Zo te bezien moeten we met de wereld de komende decennia door het fossiele dal om daarna het duurzame paradijs te betreden. Hoe diep dat dal is en hoe lang we erover doen, hangt af van onze keuzes nu. Qua energie hoeft het tijdelijk alleen minder met fossiele - en nucleaire brandstoffen want het is schaars en vies en in tegenstelling tot stromingsenergie zoals solair, wind etc. waar meer dan voldoende van aanwezig is het tot in de eeuwigheid te gebruiken en is ook nog schoon en gratis. Alleen het slim aftappen ervan kost geld, zij het steeds minder naarmate we het meer gebruiken.

4. Het huidige tempo van de klimaatveranderingen blijkt uit de meest recente wetenschappelijke inzichten en empirie te duiden op een forse overschrijding van de klimaattemperatuur met een stijging van de relatief veilige 2°C grens en duiden op onomkeerbare effecten. Het zou zomaar kunnen dat in 2050 de industrielanden

hierdoor onze CO₂ uitstoot niet met 80% moeten reduceren, maar met 110%. Dat betekent dat we CO₂ actief uit de atmosfeer moeten halen. Het is zo dramatisch dat snelheid is geboden is, want anders wordt eerdergenoemde kloof onoverbrugbaar en wordt het dal te diep.

5. Een wervend perspectief bieden door te koersen op “anders zonder verspilling” daagt uit tot meedoen en stimuleert waarschijnlijk beter dan met het aloude morele sausje van “minder en zuinig”.

6. De transitie moet beperkt worden met gas als exclusieve transitiebrandstof want meer verantwoorde smaken zijn er eigenlijk niet en investeren in tijdelijke tussenoplossingen bestaat ook niet, want die tijdelijkheid blijkt meestal een permanente oplossing te zijn.

7. Snelle transities geven vaak een shock- and au-effect. Er is een ons nog niet vertrouwde resilience-theorie van Flach, die aangeeft hoe een sociaal-ecologisch systeem kan omgaan met hevige verstoringen en daarop toch kan voortbouwen. Een voorbeeld van het hogere niveau evenwicht uit de resilience-theorie van Flach: Als een baby in de omgeving met de dingen om hem heen slechts een “eetschema” ter beschikking heeft, dan zal met een bal niet gespeeld worden, maar wordt deze in de mond gestopt. De werkelijkheid wordt binnen de bestaande denkwereld geperst. De denkwereld zelf verandert echter niet. Accommoderen is hieraan complementair. In dit proces worden de cognitieve schema’s aangepast aan de omgeving: kind stopt de bal niet meer in de mond maar begint ermee te spelen. De denkwereld wordt veranderd, preciezer: uitgebreid.

8. Waarschijnlijk moeten we transitiekansen vooral aangrijpen op twee gecombineerde beleidsterreinen, namelijk de fiscale vergroening en de emissienormering. De internationale dimensie komt terug in het handelsbeleid en niet expliciet genoemd de cluster energie- ontwikkeling-armoede.

Ons economisch systeem, hiervoor even gereduceerd tot het streven naar winst-, groei- en waardemaximalisatie, is mondiaal in de kern zo dominant (van China tot VS) dat je bijna moet concluderen dat het inherent aan alle politieke systemen en dus menselijk is. Mensen hebben nu eenmaal tegenstrijdige wensen (welvaart en welzijn) en handelen dienovereenkomstig.

Der halve is klimaatverandering en ons economisch systeem geen 1:1 koppeling. Alle productie- en consumptiesystemen genereren overal ter wereld hetzelfde type problemen, te weten uitbuiting van de productiefactoren arbeid, natuur, milieu en klimaatverandering. Ons economisch systeem is alleen maar meer en verder ontwikkeld dan dat van China, Brazilië, Zuid-Afrika of Rusland. Dus is onze volumebijdrage aan klimaatverandering wel groter, maar dat verschil verdwijnt weer als genoemde landen in hetzelfde volumebereik komen.

Wat we ook en/of beter kunnen doen, is om te beginnen met het kantelen en positiveren van die dominante waarden; laat het kapitalisme vóór je werken, want dat is een andere route dan het fundamenteel bestrijden ervan en tot op heden ook niet gelukt óf de scherpe kantjes eraf slijpen wat een beetje gelukt is qua productiefactor arbeid in de 20e eeuw maar niet voldoende.

Kortom, we kunnen (ook) ons economisch systeem verbinden met klimaatverandering op een manier, die bij ons systeem past door een combinatie van:

1. Dematerialisatie en efficiency-verbetering van onze producten en diensten, o.a. door hertoetsing van de functies die ze vervullen.
 2. Hogere kostenallocatie aan wat schaars is (milieu, natuur, hulpbronnen).
 3. Lagere kostenallocatie aan wat ruim voorhanden is (menskracht).
- Dit is uitlegbaar door goede communicatie.